

KATONASZÖKEVÉNY V.

BORDÁS GYÓZŐ

MENJETEK ISTEN HÍRÉVEL!

18.

Ennek a tortúrának most már sohasem lesz vége, gondoltam, s akkor fogott el az igazi pánik, amikor láttam, hogy szinte összevesztek az osztrák rendőrök és az olasz határőrök. Széles mozdulatokat tettek, kapkodták le a sapkáikat, azzal hadakoztak, s valami olyasmit mondogattak, hogy már megint, hát nem egyszer s mindenkorra megbeszéltük?! Gesztikuláltak ott vagy tíz percet, s közben számomra világos lett, az osztrákok azt magyarázták: disznóság, hogy a megállapodás ellenére is illegálisan átdobják a katonaszökevényeket, az olaszok pedig, nem a mieink, rajtatok keresztül akarnak hazajutni, miért nem engeditek, menjenek a fenébe.

Mindenesetre láttam, hogy a hosszú huzavona után az olaszokkal aláírtak valami papírt.

Lehetett ez délután háromkor, négykor. Tény, hogy két órával később már megint ugyanabban a börtönben voltunk, ahonnan reggel elvittek bennünket. Egyetlen szerencsénk az volt, hogy ezúttal nem azzal a zömök, szerintem macedón–bolgár keverékkel, tehát a jankapusztaival kerültünk egy cellába.

S kezdődött ekkor minden előről. Kínos volt a helyzet mindenkinek. Én a szorongáson és megalázottságon túl már valami félelmet is kezdtem

érezni, hogy mindezek után, akár ezek, akár azok, ki is végezhetnek bennünket. Csupán azért, hogy ne legyen többé gondjuk ránk. A diplomáciához meg mit érhettem, ki kivel milyen megállapodást kötött. Meg háború volt már, az olasz újságok is tele voltak vele. Én csak a rabszállítóból ki-kitekintve, az újságosbódékban láttam napilapot, de mindegyiknek a címoldaláról csak egy öles cím kiabált: Guerra! Guerra! S azt is láttam, amint az emberek nagy bevásárlószatyrokkal meg táskákkal nehéz terheket cipelve hangyaként szaladgálnak. Tébolyda volt minden város.

Szinte föl is lélegeztem, amikor az egyik börtöntiszt behívatott, és látva zaklatottságom, végre emberi hangon szólalt meg, határozottan ugyan, de valahol a lelke rejtekéből a segíteni akarást jelezve, kérdezte:

– Most már mondják meg végre, mit akarnak!

– Mindezek után legjobb volna Olaszországban maradnunk, itt szeretnénk dolgozni – válaszoltam. Még azt is hozzátettem: mindhármunknak onesto, azaz becsületes szakmánk van.

– Azt nem lehet!

– Perhe? Miért?

– Mert Olaszországban a hatóságokkal nem lehet játszani!

Előbb nem értettem, mit akar ezzel mondani, de amikor elkezdte részletezni, hogy amikor beléptek az országba – s magyarázta –, kijelentették, s itt van aláírva, hogy tovább akarnak menni, az ügy törvényeink szerint be van fejezve. Értsék meg, nem kértek menedékjogot. Ezért itt semmiképp sem maradhatnak! Ha kértek volna, akkor most akár munkát is vállalhatnának, így nem! A törvény az törvény. Választhatnak még: Franciaország vagy Svájc?

Te állat Pista, miért nem hallgattál arra a szerbül beszélő albán emberkereskedőre, átkoztam magam ismét, merthogy a tiszt szavai megfellebbezhetetlen bírósági ítéletként hatottak, kérlelhetetlenek voltak és kopogtak, mint díszlépéskor a katonacsizmák. Éreztem, itt apeláta nincs. Nem is volt!

Vertem is volna a fejem a falba, hogy én, a hülye, akkor nem jegyeztem meg azt az életmentő szót: az azilt. De ha egyszer fogalmam sem volt arról, mit jelent. Jelenthetett volna akasztást is, homoszexualitást, rablógyilkosságot, bármi rosszat a világon. Mindezen rágódni most már hiába, késő. Mondta, mi közül választhatunk.

Viszont hogyan magyarázzam meg mindezt a társaimnak? Akiknek pedig határtalan bizalmuk volt bennem, mindazok után is, ami már megtörtént velünk. Nem is csoda, amikor úgy fölvtágtam gyorsan szerzett nyelvtudásommal, don Giovannival szinte pillanatok alatt született baráti viszonyommal, ami aztán, így utólag belegondolva, sokban hatott a rideg börtönörök hozzám való viszonyulásukhoz is, és a rab számára egy-egy dupla adag főnyeremény . . . Árpád és Pali is mint a Megváltóra, úgy tekintettek rám.

Röptében, míg kísért vissza az őr, inkább vonszolva magam, kullogtam a cellám felé, kitaláltam minden marhaságot a mentségemre, de amikor beléptem, röviden, lényegretörően fogalmaztam meg a kérdést:

– Svájc vagy Franciaország? Ez kérdés, mert a háború miatt – akkor is hazudtam egy kicsit –, Magyarországra egyelőre nem mehetünk. – De Franciaország ne legyen – tettem mindjárt hozzá hebegve-habogva, amivel zavaromat egy csöppet sem tudtam előttük leplezni.

Magyarázni kezdtem, s ez így igaz, járt a kezemben egy könyv, amelynek az volt a címe: Hat év a francia idegenlégióban. Ott olvastam, hogy az idegen katonákat gyilkolni viszik a négerек ellen.

– Nem, nem, oda semmi esetre se, fiúk!

– Marad tehát Svájc – szólt közbe Pali, s ezt, mint végérvényes döntésünket, azonnal közölni fogom a tiszttel.

Zörgettem az ajtón, megint ugyanaz az őr jött, kérdi, mit akarok?

– Indietro!

Szó nélkül kiengedett, a többiekre kényelmesen ismét rázárta csörgő kulcsaival az ajtót. Mentünk.

Mondom a tisztnak, döntöttünk, mindhárman.

Papírt vett elő, befűzte az írógéphe, hogy azon mi volt, nem tudom, aláírtam.

Még másfél hónapot voltunk itt, mire megkaptuk a hatósági engedélyt, mehetünk Svájcba.

Ismét vaspántokat kaptunk, aztán vonatra ültünk két rendőr kíséretében, s máris robogtunk Milánó felé.

Életem nagy élménye: itt láttam először földalatti várótermet és villanyvonatot. Na, ez lehetne az én városom. Kihaszni minden energiát, amit csak lehet. A föld lyukát, meg az áramot! Mit nem adtam volna, ha itt maradhatok, és segíthetek nekik. Nem erre vágyok már

évek óta? A föltalálók paradicsomába csöppentem, hála néked, Krisztus! – mondogattam. S ekkor néhány percre megfeledkeztem a bilincsemről is, meg azokról a megvető pillantásokról, amelyeket akarva-akaratlan az utasok pillantásaiból olvastam ki, amint bilincselte rabot láttak. Ahogy kinéztünk, így szedett-vedetten, a civil és katonai öltözék keverékében, valóban, akár anyagilkosok is lehettünk volna.

Amikor kettőjük közül ez egyik rendőr elment valami ennivalóért, mondom a másiknak: – Prego, hívná föl a magyar konzulátust, ha jelentkezhetnének nekik . . .

Zordan azt válaszolta: – Itt nincs „ungharese” konzulátus!

Még a bari nőkereskedő határozottan állította, van, de most mit mondjak? Egyrészt, lehet, hogy valóban nem is tudja, másrészt parancsot teljesít. Ez utóbbi a valószínűbb, de szó sem lehetett telefonálásról.

Két-három órányi várakozás, jön a berni vonat, de bennünket – ott a hatalmas fölirat, Como, leszállítanak. Miért?

19.

Gyanús lett ez nekem. Miért kell leszállnunk, amikor kísérőinknél ott vannak a papírok, minden el van intézve, irány Svájc. Gyanúm csak növekedett, amikor nemcsak az estét, hanem az éjszakai órákat is meg kellett várnunk. Már vagy tíz óra lehetett, koromsötét, mert hó alig volt, amikor valami tó partjára vittek bennünket. Itt kísérőink valamiféle utasítására az olasz határőrök leszedték bilincseinket, egy távoli őrházra mutattak. Oda menjünk, de ne mondjuk, hogy Olaszországból jövünk, volt az utasítás.

Mind a két fülem nyitva tartottam, nehogy már megint félreértsek vagy elfelejtsek valamit. Volt ilyenből bajom bőven.

– Tehát ott, abban a világító házikóban kell jelentkezünk? A tó szemközti partján?

– Az már Svájc! – mondták, és ott is hagytak bennünket.

Botorkálva mentünk az erdei csapáson, de mondom én a zárkatársaimnak, ne egy bolyban legyünk, hanem húsz-harminc méterre egymástól, mert ezek az olaszok még le is lőhetnek bennünket. A határőröknek puska van a vállukon. Arra gondoltam, azzal az ürüggyel például, hogy át akartak szökni, és a fölszólításra se álltak meg. Ki tudná aztán bizonyítani, hogy nem így volt. Csak a jóisten! Az meg, szemmel

láthatólag, nemigen foglalkozott a mi ügyünkkel, még ha most közelebb is voltunk hozzá, mert itt háromezer méter magason voltunk.

Csendes volt az éjszaka, csúszós az út. Árpád bírta a legjobban, mert neki olasz katonabakancsa volt, szögecses, magas szárú.

Már aránylag közel voltunk az őrházhoz, nemcsak a sárga pontot láttuk, hanem a hegy kontúrjai is előjöttek, amikor egy kutya ugatni kezdett, mire azonnal kint termett két alak, géppisztolyokkal a vállukon, mi meg kiabáltuk: dezserter! dezserter! Non revolvere! S emeltük is a kezünket megadóan a magasba. Az egyik a kutyát pórázon tartotta, a másik meg géppisztolyát felénk tartva várt, hogy közeledjünk.

Jó meleg őrszobába kísérték, aztán megkezdődött ott is az, amit nem először csináltunk, a kik vagyunk, mik vagyunk tortúra.

– Semmi legitimáció, igazolvány, papír? Még a bumaska szó is elhangzott.

– Niente! Semmi! – mondom.

Csak a vállunkat vonogattuk. Én olaszul magyaráztam volna valamit, Árpád meg, hogy tudott egy kicsit németül, úgy gagyogott.

Mindenesetre megértették, hogy mi szerb katonaszőkevények vagyunk, de amikor azt is, hogy tulajdonképpen magyarok, és Pest volna úticélunk, az, aki kint a géppisztolyát fogta ránk, odalépett a magas polcon álló rádióhoz, bekapcsolta, és hosszasan keresgélt a recsegő készülékben valamit. Egyszer csak ismerős dallamok ütötték meg a fülünket, cigányzene. A svájci katonatárs meg elégedett volt, hogy a keresővel megtalálta Budapestet. Erre mi hárman összeöleleztünk, könny szökött a szemünkbe, hisz olyan érzés fogott el: vége a rácsos intézeteknek, megérkeztünk oda, ahova kíváncsoztunk! Ez nem sokkal éjfél előtt történt, mert pont tizenkettőkor felharsant a himnusz is! Enni és inni is adtak, még vidámnak is nevezném a hangulatot, ami akkor kialakult, hiszen egy palack vörösbor is előkerült, amibe mi ugyan csak belenyaltunk, ők viszont, mármint a katonák, azzal az egy szál tiszttel, megitták. De törődünk is mi a borral, ha pezsgővel kínálnak, az se nagyon kellett volna, egyrészt, mert nem voltunk borivók, másrészt, mert a szabadulás örömteli pillanataival voltunk elfoglalva, ami ekkor több mámort jelentett, mint egy hordó bor.

Valami kanapéféleségen még aludtunk is egyet, de reggel ébresztettek, s mutatták az utat, merre menjünk le Luganóba. Címet is adtak,

hol kell jelentkeznünk a parancsnokságon. Végre se bilincs, se kíséret, de a géppisztolyos, nyilván a szolgálati szabályzat értelmében, egy darabig megint csak szemmel tartott. De tőle már nem tartottunk, hogy is féltünk volna, amikor olyan elégedett volt önmagával a rádiókészülék használata ügyében. Szépen lesétáltunk, egyenesen be a központba. Ott meg a rendőr irányítja a reggeli forgalmat. Odamegyek hozzá, mutatom a cédulát, s kérdem, hol a parancsnokság.

– Si, prigion! S mutatja, hogy onnan tőle a nyolcadik-tizedik épület.

Hanem ezzel a prigionéval úgy szíven szúrt, hogy a lélegzetem is majd elállt. Hát már megint a börtönbe? És nem olyan hivatalba, ahol azonnal engedélyt kapunk?

Palinak támadt az ötlete, hogy talán legjobb volna továbbszöknünk, merthogy egyértelmű volt, itt sokkal lazább a fegyelem, mint az olaszoknál.

– Ne legyünk hülyék – válaszol Árpád –, nyelvet nem tudunk, pénzünk nincs, ha lopunk, márpedig éhesek leszünk, azonnal lezárnak bennünket.

Abban maradtunk, egye fene, megyünk a börtönbe. De hiába magyarázta, meg mutatta is a sarki rendőr, hol van, nem találjuk. Kétszer is végigsétáltunk az utcán, de nincs. Megint visszamegyek a forgalmistához, mondom, nem találjuk. Azt hittem, fejbe vág azzal a fekete-fehér pálcájával, amellyel azon a kör alakú magaslaton állt, s dühösen mutatott ismét csak oda, ahova a mielőbb. Ott pedig se őrkabin, se fegyveres őr, se szögesdrót. Csak egy száraz nagykapu, mellette, fedezem föl végre, egy kis oxidálódott réztábla: Prigione – Lugano. Szemben meg kocsma.

Becsöngettem. Kijön a koma, s kérdi, mit akarunk?

– Mondom, dezertőrök vagyunk, mutatom a papirost, azt mondták, ide kell jönnünk.

Irtó unott pofa volt, s mintha bóbiskolásában zavartuk volna meg. Félig talán még aludt is, mert állandóan a szemét törölgette, mintha az álmodt zavarná ki belőle. Intett, befelé, s aztán rázárta az ajtót. Egy szobába vezetett, ahol szólt a zene, ő meg átment egy másikba. Néhány perc múlva visszajött, s kérdi, éhesek vagyunk-e?

Már hogyne volnánk. Meleg lepényt meg tejeskávét hoztak, s amikor megettük, gesztikulálva kérdi, kell-e még? Nincs az a mennyiség, amit

az ember ilyenkor meg ne tudna enni. Persze, hogy kellett a repeta. Meg is ettük.

Az irodában vagy minek is nevezzem, ahova az alvajáró, de jótevő „pincérünk” bevezetett, és azon nyomban gazdagon megreggeliztetett, Árpád a sarokban fölfedezett egy hátizsákot. Míg reggeliztünk, kétszer is megismételte, de úgy, mintha csak magának mondaná:

- Ez magyar levente hátizsák.
- Honnan tudod? – kérdezem.
- Szabadkán láttam szakasztott ilyet.
- Akkor ez mit jelentsen?
- Nem vagyunk egyedül magyarok.

- Te, akkor nem is csöppentünk rossz helyre, mert ez valami magyar gyűjtőtábor lesz – kezdtem volna bele evés közben a fejtegetésbe, de nyílik az ajtó, jön a szomszédos irodából egy nyurga, szőke legény, valóban, levente ruhában.

- Hát, te, komám, ki vagy? – ugrik neki szinte Árpád.

Hirtelen azt se tudta, hova nézzen, mit csináljon, még kevésbé, mit válaszoljon. Olyan zavarba jött, hogy csak tekingetett jobbra-balra, tördelte a kezét, nem is mondta, inkább hápogta, hogy ő a gyöngyösi kántor fia, átszökött Ausztriába, mert Amerikában szeretne kikötni, de az osztrákok ide toloncolták, úgy látszik, irány vissza.

20.

A szokásos procedúrában még a svájciak sem különböztek. Árpád, ki elsőnek ment be a tiszthez a megmondhatója, kukoricázás nincs. Mert, ugye, nem lett volna szabad megmondanunk, hogy bennünket az olaszok kísérték ki a határra, tehát onnan jövünk. Míg vették föl az adatait – mondom németül is tudott valamelyest –, odalépett elébe a tiszt, a saját csizmájával rálépett Árpád csizmájának az orrára, és akkora pofont kevert le neki, hogy fölbukott.

- És ez a sárga csizma honnan? – kérdezte, miután föltápáskodott. Aztán a jegyzőkönyvet gépelő pasassal kihúzatta a gépből a papírt, s újra kezdte diktálni. Tartott mindez vagy fél órát, de én várakozva is ráéreztem, itt hazudni nem szabad. Nem is kaptam pofont. Nekem is az volt többek között a feladatom, hogy a falra akasztott óriási térképen megtaláljam és megmutassam eddigi szökésünk minél pontosabb útvo-

nalát: Padé, Zimony, Debar, Tirana . . . és mindazokat az olasz városokat, amelyeknek a börtöneiben „megfordultam”, megemlítve az osztrák megállót is. A három példányban készült jegyzőkönyvet aztán aláírták velem, valami fekete tintával bekenték az ujjamat, és az aláírás mellé ujjlenyomatot is vettek. Végül jött egy fotográfus, lefényképezett szembe, aztán en face.

Háromágyas cellát kaptunk, matrac, két pokróc mindenkinek, kézmosó, szappan, törülköző. Itt még a hosszú nyelvű borotvát se vették el, de mondták, ha bármi gond lesz velünk, vannak egyéb, így fogalmazott az unott képű, „egyéb apartmanjaink” is.

Ebédre krumplileves, káposztafőzelék sült hússal, desszert. Vacsorára hagymás krumplisaláta szardellával, alma, tea. Másnap reggelire fehér kenyér, tejeskávé! S mindig ugyanaz a kérdés: kérünk-e még? Végül már szégyelltünk repetázni. Már nehogy azt gondolják, soha életünkben ételt nem láttunk. Nagy dolog ám az emberi önérzet jóllakottan!

A délelőttöt közös teremben töltöttük, volt ott újság, sakktábla, dominó, a rádióból itt is szólt a zene. Én már harmadnap a konyhán segédkeztem. Pali a folyosót mosta ebéd után, az udvarra is bármikor ki lehetett menni, ahol padok is voltak, de hideg volt, ki csak akkor mentünk, ha eljött a kötelező délutáni séta ideje. Eddig talán csak ebben az egyben nem különbözött egy börtön sem. Ezt olyan rendszeresen és módszeresen csinálták mindenütt, mint mondjuk a pap az úrfelmutatást a szentmisén.

Mondogattuk is magunk között, ha itt munkát találunk, nem is megyünk sehova. Különösen, hogy az a gyöngyösi gyerek tudni vélte, nagyban folyik már a háború az északi fronton, forr Európa, amiből Magyarország se maradhat ki. Készültség minden irányban, csak idő kérdése, és lángba borul minden. Tőle hallottunk először hírt Géraldine királynéről is. Ő a pesti újságokban olvasta, hogy valami fantasztikus vagyonnal, százötven ládából és bőröndből álló „csomaggal” mentek meg Albániából, amiből legalább tíz arannyal volt tele. De a hírek szerint Görögországból már átkerültek Törökországba, sőt onnan is továbbálltak.

Azt már évtizedekkel később én nyomoztam ki, hogy addig, amíg, mondjam így, akárhogy is, de miatta sínylődünk a börtönökben, ők

kalandos utazást jártak be „vayonkájukat” cipelve. Mindenesetre Olaszországtól a legtávolabbi vonalakon utaztak Románián, Litvánián, Lengyelországon és Svédországon át, ki tudja, minek az érintésével érkeztek Párizsba. Innen, kutatásaim szerint, „nyolc órával a hitlerista csapatok bevonulása előtt” lógott meg Londonba, miután a párizsi brit nagykövetségen aláírta azt a nyilatkozatot, hogy amíg ott él, „tartózkodni fog minden politikai tevékenységtől”. De ha már itt tartunk, várj, előveszem a szemüvegem, meg ezt a pénztárcámban hordott rongyosra feslett újságkivágást. Mert, amikor ezt elolvastam, akkor döntöttem, elhívlak, hogy mindenről most már egészen őszintén valljak. No, hallgasd:

„Nyolcvanhét éves korában a tiranai katonai kórházban elhunyt kedd éjjel Géraldine Zogu (Apponyi Géraldine grófnő), a volt albán anyakirályné – közölte tegnap szövívője.

A magyar származású anyakirálynét egy hete szállították a kórházba súlyos légzési zavarok miatt, s azóta az intenzív osztályon kezelték. Kedden három szívrohama volt – idézte a kórház igazgatóját az AFP.

Apponyi Géraldine 1915-ben született Apponyi Gyula gróf és Gladys Virginia Stewart amerikai milliomosnő lányaként. 1938-ban feleségül ment I. Zogu albán királyhoz. A következő évben az uralkodó, felesége és fiuk, I. Leka az olasz megszállás elől külföldre menekült. I. Zogu 1961-ben Párizsban meghalt, ekkor I. Leka Albánia királyává nyilvánította magát. A balkáni országban egyébként 1946-ban eltörölték a királyságot. Géraldine ez év júniusában fiával, menyével és unokáival együtt hazatért Albániába. Az anyakirálynét augusztusban egy francia kórházban ápolták tüdőproblémák miatt, amelyeket az orvosok szerint a dél-afrikai fennsíkról Tiranába való költözése okozott. Az albán királyi család ugyanis az elmúlt húsz évben a Dél-afrikai Köztársaságban élt.”
Dátum: 2002. október 24.

21.

Amikor ezt elolvastam, nem sokat gondolkoztam, mondom a fiának, kocsival fölviszel Budapestre, majd utánajárok én mindannak, ami ott Albániában történt. Itt már túl voltunk a bombázásokon, mármint a kilencvenkilencesen. Lent továbbra sincs nyugalom. De egyszerűen a már majd nyolcvanöt éves fejemet elfogta a kíváncsiság. Nem untatlak

ezzel sokáig, hiszen az egész meg sem érdemli, de tudod, az én nyugtalan vérem, ha egyszer valamit eldöntök. Meg is szálltam a Keleti pályaudvar melletti Part Szállóban. Előbb könyveket mentem keresni. Albániáról. Úgy néztek rám, mint aki megőrült. Albániáról.

– Még Bulgáriáról meg Romániáról sincs, amióta megszűnt a Panoráma sorozat – mondták a belvárosi, Rákóczi úti áruházban. Próbálkoznak antikváriumokban. De sem a Múzeum körútiban, sem a Wesselényi utcaiban nem találtam. Itt ajánlották, talán a Széchényi Könyvtárban tudnának rajtam segíteni.

Nem tudom, volt-e, van-e idősebb új olvasójuk, mindenesetre nagyon kedvesek és előzékenyek voltak. Amikor elmondtam, mi érdekel, katalógusokban keresgéltek, jegyezték, amire azt mondtam, belenéznek, aztán már másnapról hoztak elébem mindenféle újságot, könyvet, lexi-kont. Egy hétig tanulmányoztam ezeket, írtam ki, ami érdekelt. Egy egész füzet lett vele tele. Az esküvő körülményeit már elmeséltem. Hogyan alakult meg közvetlenül Bariba való utazásunk után az ottani párt, meg mi minden történt negyven és negyvennégy között. Nem érdekes, de az már igen, hogy ötvenben például egy Amerikában élő angol elhárítási tiszt, bizonyos Philbynek azt a feladatot kapta, hogy lépjen kapcsolatba az FBI-jal, és erősítse meg a kapcsolatot a CIA-val. Albán gerillacsoportokat szerveztek, hogy kontrollálják a kommunisztáknál történőket. Nem ment, Tiranában olyan jól működött a kémiszolgálat, hogy még a titkos jeleket is mindig tudták. Még harminc évvel később sem ment ez a dolog. Azaz nyolcvankettőben.

Viszont kiderítettem: Zogu 1961-ben bekövetkezett halála után fia, Leka a párizsi Bristol Szállóban ünnepélyesen bejelentette: ő a király, s amint lehet, trónra lép. S azt is elmondta, amiről most már a történészek is kiderítették: királypárti fegyveres alakulatot működtet. Mivel fegyverkereskedő volt, és Spanyolországban több fegyverraktára volt Franco idején, mindez nagyon is elképzelhető. Még csak annyit róla: 1977-ben a CIA letartóztatta, mert terhes volt már mérhetetlen fegyvercsempészetére, két évre rá pedig kiutasították Spanyolországból azzal az indokkal, hogy fegyverraktárt találtak nála. Na nem, csak szegények mindaddig nem tudták? Közben a vietnami háborúban éppen a CIA-nak dolgozott Délkelet-Ázsiában. No mindegy, tény, hogy letartóztatásakor bevallotta, akárcsak apjának, neki is van monarchista tanácsa, s ő a vezetőjük. –

Pénzem kamatából fönn tudom tartani mindaddig, amíg el nem jön az idő, hogy királyként térjek vissza – olvastam a Magyarország egyik akkori számában.

Most már érthető volt számomra, hogyan térhetett vissza Géraldine, azaz az anyakirályné a családi birtok egyikére, ha már tulajdonképpen csak meghalni is.

22.

A luganói szépelet csak napokig tartott. Bellinonába, amolyan megyeszékhelyre vittek, mert a további sorsunkról ott döntöttek. Ez már megint komolyabb, olyan olaszos börtön volt, ahol viszont, szerintem, előre minden el volt intézve. Közölték velünk, Svájcban nem maradhatunk, mondjuk, hova szeretnénk menni. A gyöngyösi Amerikát emlegette, mi meg mi mást, Magyarországot. Se ide, se oda, volt a válasz. Vissza Olaszországba vagy Franciaországba. Az olaszokból már éppen elégünk volt, így hát összenéztünk, s azt hiszem, mindhárman arra gondoltunk, talán csak nem kell azonnal idegenlégiósoknak lennünk. Valamiket fölírtak, aztán engem Palival, a gyöngyösit meg Árpáddal csukták egy zárkába. Velük ettől a perctől megszakadt minden kapcsolatunk.

Kettőnket még másnap bevagyoníroztak, két rendőr kísért bennünket, akivel útközben beszélgettem is. Olaszul persze. Huszonöt kilométerre van a határ, nincs messze, hamar oda fogunk érní, még világosan át is juthatunk. Még arról is szó esett, azonkívül, hogy magyarok vagyunk, katolikusok is, mint ő, ugyanúgy tiszteljük és ápoljuk vallásunkat, mint bárki itt Közép-Európában, szeretjük a pápát, a Vatikánt . . .

Ennek az egyébként szimpatikus rendőrnek panaszoltam el életemben először, hogy nem értem, noha a tízparancsolatot eddig mindig betartottam, soha rosszat nem cselekedtem, nem csaltam, loptam, hazudtam, legalábbis nagyokat nem, mégis, ha jól számolom, eddig már tizenhat börtön rácsán keresztül néztem a világot.

Némi szájalmat érezhetett irántunk, mert cigarettával kínált, amit én elutasítottam, mert már akkor is megrögzött dohányzásellenes voltam, unszolására mégis kivettem egy szálát a dobozból, és a fülem mögé tűztem, mint nálunk tették asztalosok, pékek, boltosok, én persze, csak dísznek, s nem azért, hogy ha majd szabad lesz a kezem. Mosolygott is

ezen a rendőr, mert náluk nyilván ilyen szokás nem volt. Pali viszont rágyújtott, de sehogyan sem állt a kezében. Inkább csak idegességét leplezte, vagy talán csillapította is vele.

Meg nem mondom az állomás nevét, ahol leszálltunk, valóban csak úgy dél körül lehetett, aztán kombibuszra ültettek, s a rendőr elkísért a határőrséghez. Itt valami cédulát adott át egy parancsnokféleségnek, aki sisakban, puskával, kézigránáttal az övén jött. Olyan ijesztő volt, mintha nem is svájci lett volna. A rendőrünk vele is váltott néhány szót, aztán mindketten lekísértek bennünket egy völgybe, ahol híd szelte át a kicsinyke, most befagyott folyót. Itt elköszöntünk kísérőnkől, aki talán latinul mondott valami olyasmit: – Menjetek Isten hírével! Mire én: – Tanto gracia.

Ahogy vagy húsz méterre értünk, még visszapillantok, hát a svájci katona már lekapcsolta a kézigránátot, nyilván hogy utánunkdobja, de a rendőrünk lefogta a kezét. Mi meg a Palival rohanj, ahogyan csak tudsz, be az első fák mögé, lefelé csúszva, aztán fölfelé kapaszkodva, bokrok és ágak között, összekarcolva kezünket, arcunkat, tele bogáncssal. De érdekesmód a cigaretta a fülem mögött maradt. Hogyan, ma sem értem. No, ezen, amikor már kissé magunkhoz tértünk, röhögünk is egyet.

– Majdnem szép vége lett a mi svájci „kirándulásunknak” – mondtam Palinak, miután már jó messze lehattunk a hídtól. De hol vagyunk most, merre menjünk? Azt már megtanultuk, hogy az első útig, s mivel ez mégiscsak határ, majdcsak találkozunk francia járőrrel, valakivel.

23.

Végre egy kitaposott út! No, hála istennek, lélegeztünk föl. Mindegy, jobbra vagy balra, úgy ítéltük meg, nyugatnak indulunk.

Eldobott cigarettásdoboz volt az út szélén az első tárgy, amit megpillantottunk.

– Én akkor ebbe bele is teszem a cigarettát, ne vigyem, ne fityegjen inasosan.

– Na jó, de legalább azt már tudjuk, hogy erre emberek is járnak – mondja erre keserűen Pali. Mert tény, hogy nagyon kipusztult vidéknek nézett ez ki. Amikor fölveszem a dobozt, nem hiszek a szememnek. Olvasom kétszer, háromszor: „Sigaretta popolare.” Szakasztott ilyen

dobozban kaptuk a cigarettát Tiranában is. Keresem benne a papírszeletet, amire annak idején az olasz szavakat oly szorgalmasan írtam. Nincs. Csak kiszóródott dohánymorzsa. Meg a dohány szaga. Erről lehetett megismerni don Giovannit, még ha csak elosont is csendes léptekkel a cellánk előtt. Három dobozzal is elszívott naponta. Ruháján, haján, kezén, mindenünnen ez a szag. Az én orromnak a mai napig különös bűz, no, mindegy. Elkezdtem tekingetni, körbe is forogtam nemegyszer, mert valahogy úgy éreztem, neki is itt kell lennie a közelben. Újból beleszagoltam a dobozba, aztán talán magamhoz is szorítottam, nem is tudom, Istenem, Istenem, itt kell lennie. Talán éppen az Úr küldte utánunk erre az ismeretlen francia földre.

– Menjünk gyorsabban – nógatom Palit, aki kissé értetlenül nézi, mi van velem, meghibbantam talán –, én viszont tényleg úgy érzem, a háromkirályok vezércsillaga itt van fölöttünk! Mondom is.

– Te, nekem meg egészen más a gyanúm!

– Mi a fene?

– Látod azt a táblát? – s mutat a most még eléggé távoli kereszteszövésnél a fára szögezett táblára.

„ZONA DI CONFINE!”

Az utóbbi hónapokban százszor találkoztunk ezzel az utálatos felirattal, ami soha semmi jót nem hozott. Pali, aki valóban nem volt káromkodós fajta, most viszont a tökiből, a gyomrán, a lelkén, a torkán át feltörő, valami iszonyatos keserűséggel ordította bele a világba: – Baszom a kurva, jó anyjukat, százszor, meg ezerszer, meg tízezerszer! Ezek visszadobtak bennünket Olaszországba!

És igaza volt. Ott álltunk megint olasz földön.

Egyikünknek sem volt annyi esze, hogy amikor Luganóban a térképet nézették velünk, láhattuk volna szépen, megközelítőleg is, mennyire vagyunk az olasz, és mennyire a francia határtól. De ki gondol ilyenkor ilyesmire? Még akkor sem fogtam gyanút, amikor a jóindulatú rendőrünk közölte, mindössze huszonöt kilométerre . . .

– Van, ami van, menjünk, majdcsak lesz valahogy.

Jön két határőr felénk, tisztelgünk: – Viva Duce!

– Viva Duce! Hova? Merre?

Immáron századszor: dezertéri.

Akkor jöjjenek.

Levezettek ez első kis faluba. Keresik a kommandírjukat. Azt mondja a társuk, ott van a kocsmában, vacsorázik. Odavezettek, szalutálnak. Megint Viva Duce, mire a tiszt csak annyit kérdez tőlünk: – Odaátról?

– Si.

– Akkor szabadok! Viva Duce!

No, nem mi vagyunk az elsők, nyugtatom magam, de a tiszt, aki inkább a vacsorájával van elfoglalva, mint velünk, szimpatikusnak tűnik, nem kiabál, hadonászik és csapkod. Nagy lelki nyugalommal veszi tudomásul, odaátról.

– És éhesek-e? – kérdi.

– Kapitány úr, már hogyan lennénk – mondom én olaszul, természetesen.

Vesevelőt evett káposztasalátával, abból rendelt még két adagot, sok kenyérrel. Úgy jóllaktunk, hogy majd szétpukkantunk. Ő kimért bort ivott, mi meg vizet kaptunk kancsóban. Közben én mondtam a történetünket, hogy most már harmadszor . . . ő meg nyugtat, fiatalok vagyunk, kibírjuk. – Csak háború ne legyen! – mondta ő, aki aztán valóban tudta, dúl már javában.

Éjjelre, mert itt igazi börtön nem volt, a rendőrség fáskamrájába csukatott be bennünket, egy pokróccal kettőnkre. Hideg volt, hogy belénk fagyott a vesevelő.

Másnap már megint a zord Comóban voltunk. Nincs, nem lehet börtön Olaszország északi partján, amit már ne ismernénk! Hosszú folyosó, jobbról a 16-os, balról a 41-es cellával indul, aminek a logikáját, még leendő fölतालóként sem tudtam megfejteni, a fordulatnál, balra a WC mosdóvályúval, egyetlen tükörrel borotválkozáshoz, szemben a „társalgó”. Most összeszámoltam: ez volt pontosan a huszonegyedik börtönünk, beleértve a két fáskamrát is. Nagykorúságunk áristomokban mérve is!

(Folytatjuk)

HETVENÖT ÉVE SZÜLETETT
SÁFRÁNY IMRE

